

N.
02
07

EVALUERING AV HURTIG KARTLEGGING OG HANDLING

/UTEKONTAKTEN I BERGEN OG
STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE/

EN EVALUERINGSRAPPORT

INNHALDSFORTEGNELSE

3	MÅLSETTING MED EVALUERINGSRAPPORTEN
3	BAKGRUNN
4	OM HURTIG KARTLEGGING OG HANDLING (HKH) SOM METODE
7	METODE
7	FUNN
15	HVILKE ERFARINGER HAR HKH-TEAMET GJORT SEG?
20	KONKLUSJON
23	LITTERATURLISTE
24	VEDLEGG 1
25	VEDLEGG 2

UTEKONTAKTEN I BERGEN OG STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE

RAPPORTEN ER SKREVET AV:

ELSE KRISTIN UTNE BERG (UTEKONTAKTEN I BERGEN)

JANE MOUNTENEY (STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE)

GISLE ØSTRAAT (UTEKONTAKTEN I BERGEN)

MÅLSETTING MED EVALUERINGSRAPPORTEN

Utekontakten i Bergen har mellom januar 2003 og januar 2006 gjennomført fire kartlegginger etter metoden Hurtig Kartlegging og Handling (HKH) i samarbeid med Stiftelsen Bergensklinikkene. Disse fire kartleggingene skjedde i Fana, Åsane, Ytre Arna og Olsvik i Bergen og hver kartlegging tok ca. 6-8 måneder fra begynnelse til slutt. Alle hadde temaer relatert til ungdom, rus, kriminalitet etc. og var bestilt av lokale oppdragsgivere på bakgrunn av bekymring og et behov for å handle. Kartleggingene resulterte i rapporter, med lokalt forankrete handlingsplaner med varierte tiltak.

Efter fire kartlegginger var det et ønske å se om kartleggingene hadde hatt noen varig effekt på problemstillingene som de omhandlet og om de hadde ført til noen konkrete resultater. Denne interne resultatevalueringen har blitt angrepet på to måter:

- a) Først settes fokuset på i hvilken grad tiltak i hver av de fire handlingsplanene er blitt gjennomført.
- b) I tillegg diskuteres hvorfor de forskjellige tiltakene i handlingsplanen ble implementert eller ikke og hvilke erfaringer oppdragsgiverne hadde med HKH-prosessen.

Den andre delen av evalueringen tar for seg erfaringene Utekontakten og kartleggingsteamet selv har gjort, hvordan de har oppfattet metoden og om de syntes det har vært et nyttig verktøy i sitt arbeid eller ikke.

BAKGRUNN

Et av målene til det oppsøkende feltet er å samle viten om barn og unges oppvekstvilkår og ta initiativ til tiltak som kan bedre disse (NOU 1980:37). Mange utekontakter har erfaring fra å gjøre kartlegginger, og hvor målet ikke først og fremst er å skaffe fram informasjon om et problemområde i seg selv, men hvor det interessante er på bakgrunn av et mer evidensbasert bilde av virkeligheten å sette inn nødvendige tiltak for å gjøre noe med situasjonen (Berg 2006).

I 2002 kontaktet ledelsen ved Utekontakten i Bergen kompetansesenteret ved Stiftelsen Bergensklinikkene for å se på mulighetene for å utvikle et kartleggingsverktøy som var tilpasset Utekontaktens kompetanse og ressurser, og som kunne sikre faglig gode kartlegginger. Det var videre et ønske at metoden skulle utvikles, eies og deles av hele organisasjonen og at den skulle være praktisk rettet siden Utekontakten først og fremst er en tjenesteyter (Mounteney 2002).

Da Stiftelsen Bergensklinikkene skulle utvikle et kartleggingsverktøy tilpasset Utekontakten i Bergen sine behov tok man utgangspunkt i en metode utviklet av WHO¹. Spesielt interessant var deres "WHO RAR Guide for drugs and vulnerable young people". Det var imidlertid behov for å gjøre noen omfattende endringer og tilpasninger. Først ble relevante elementer oversatt til norsk før den ble forkortet og gjort mer tilgjengelig med tanke på brukervennlighet (les brukere fra praksisfeltet). Deretter ble nye verktøy utviklet i en prosess sammen med Utekontakten i Bergen (spørreskjemaer, intervjuguider, ulike brevkast og eksempler på møteplaner etc). En foreløpig manual ble utgitt av Stiftelsen Bergensklinikkene i 2004 - denne manualen er oppdatert og revidert i 2007 (Mounteney og Leirvåg 2007).

OM HURTIG KARTLEGGING OG HANDLING (HKH) SOM METODE

Hurtig kartlegging og handling (HKH) er en WHO-kartleggingsmodell som kompetansesenteret ved Stiftelsen Bergensklinikkene har tilpasset praktikere og norske forhold. Opprinnelig engelsk benevnelse er Rapid Assessment & Response. Målsettingen ved bruk av HKH er å innhente informasjon som gir rask oversikt over problemområder eller problemgrupper for så å tilrettelegge for rask innsats og utvikling av formålstjenlige intervensjoner. Hensikten er å minimalisere risikoene og skadene for spesifikke individer eller befolkningen generelt.

VESENTLIGE TREKK VED HKH-METODEN

HKH-metoden:

- Brukes til å kartlegge selve problemområdet i tillegg til de ulike instansenes nåværende håndtering av problemet.
- Bruker eksisterende data. Nye undersøkelser gjennomføres bare der dataene er mangelfulle.
- Bruker metodetriangulering, det vil si kombinasjonen av ulike kvalitative og kvantitative metoder i samme undersøkelsesopplegg. Kartleggingen fremskaffer en oversikt som er mer pålitelig på grunn av metodetrianguleringen.
- Har en undersøkende tilnærming og konklusjonene formuleres på grunnlag av kryssjekking av ulike data fra flere kilder.
- Sikrer god nok kunnskap til å kunne handle heller enn vitenskaplig perfektjon. Validitet sikres gjennom kryssjekking av funn på tvers av ulike datakilder og metoder.

HVA KAN KARTLEGGES VED HKH?

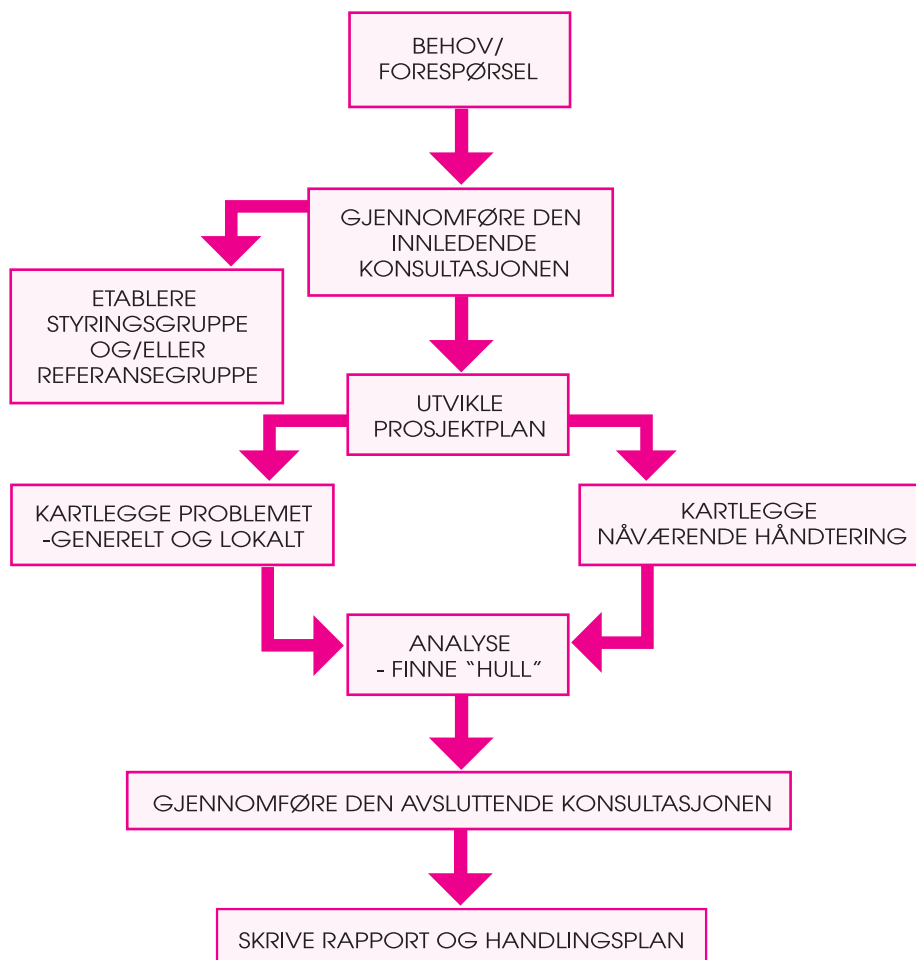
Med HKH kan man kartlegge forskjellige sosiale- og helsemessige problemområder hos ulike målgrupper. Med problemområde eller problemer menes atferd eller samfunnsforhold som kan ha negative konsekvenser, eksempelvis rusmiddelbruk eller prostitusjon. Med målgruppe menes gruppen av personer som kartleggingsprosessen skal gi kunnskap om og som intervensjonene retter seg mot, eksempelvis ungdommer i et bestemt lokalsamfunn eller kvinner som selger sex i en bestemt region. Hvilket problemområde og målgruppe som skal kartlegges bestemmes av bestillingen fra instansen som kommer med forespørselen – ofte kalt oppdragsgiver.

HKH-PROSESSEN

Oppdragsgiver kommer med en forespørsel eller gir uttrykk for behov for en kartlegging av et problem innen et geografisk begrenset område. Denne forespørselen kan eksempelvis komme fra sosialtjenesten i en kommune, fra politisk hold eller fra et kompetansesenter. Det første en gjør er å innkalle til en innledende konsultasjon med lokale representanter for å klargjøre nærmere hva som er problemet eller problemene og hvordan disse arter seg. Etter at konsultasjonen er gjennomført kan en etablere en styringsgruppe og/eller referansegruppe.

Deretter foregår det en parallell kartlegging av problemene og hvordan instansene håndterer disse allerede. Analysen skjer både fortløpende gjennom prosessen og når datainnsamlingen er ferdig. Her er det viktig å finne "hullene" mellom problemene - slik de trer fram gjennom kartleggingen - og instansenes nåværende håndtering av dem. Til slutt holdes det en avsluttende konsultasjon hvor funn fra kartleggingen presenteres og diskuteres. Deretter skrives rapporten som også inneholder anbefalinger og handlingsplan.

For mer informasjon om HKH, se Mounteney og Leirvåg (2007).

Figur 1 HKH-prosessen

HKH I BERGEN: KORT OM DE FIRE KARTLEGGINGENE

Denne evalueringsrapporten dreier seg om fire kartlegginger som Utekontakten i Bergen gjorde i perioden januar 2003 til januar 2006. Under følger en oversikt over de ulike kartleggingenes fokus, hvem som var oppdragsgiver og hvor de skjedde.

	STED	OPDRAGSGIVER	KARTLEGGINGENS FOKUS
1	FANA (2003)	BARNEVERNSTJENESTEN	UNGDOMSMILJØ, VENNSKAP OG FRITID, RUSBRUK, KRIMINALITET, SOSIAL FUNGERING.
2	ÅSANE (2004)	SLT ²	UNGDOM OG BRUK AV RUSMIDLER, UNGDOM OG PSYKISK HELSE.
3	YTRE ARNA (2005)	SLT	RISIKOUNGDOM, RUS, KRIMINALITET OG FRITID. OMFANG OG RUSBRUK BLANT ELEVER I UNGDOMSSKOLEN.
4	OLSVIK (2005)	SLT	UNGDOM, RUS, KRIMINALITET OG FRITID. LOKALT ENGASJEMENT RUNDT UNGDOM, RISIKO OG FOREBYGGENDE ARBEID

Tabell 1: Oversikt over de ulike kartleggingene

De fire kartleggingene tok mellom 6 og 8 måneder å gjennomføre fra innledende konsultasjon til ferdig rapport med handlingsplan forelå. Kartleggingsteamene varierte fra hver kartlegging og var sammensatt av 9-10 feltarbeidere ved Utekontakten i Bergen. Stiftelsen Bergensklinikkene veiledet under kartleggings- og skriveprosessen. Samtlige kartlegginger hadde sitt utgangspunkt i bydelene eller avgrensede geografiske områder innenfor en bydel, og målgruppen var utsatte ungdomsmiljøer. Problemstillingene var rundt ungdom og ungdomsproblematikk slik som rus, kriminalitet og psykisk helse. De var bestilt fra ekstern oppdragsgiver, og i tre av tilfellene altså den lokale SLT-gruppen. Ett felles stikkord som kan beskrive bakgrunnen for bestillingen var "bekymring" – bekymring for utviklingen i spesielle ungdomsmiljøer med hensyn til rus, kriminalitet, psykisk helse etc. Det var ikke knyttet ekstern finansiering til noen av kartleggingene, og de var i sin helhet finansiert innenfor Utekontaktens budsjett og ressurser. Alle kartleggingene resulterte i rapport med en handlingsplan som var utviklet i samråd med oppdragsgiver.

² Samordning av Lokale Tiltak (SLT) er en tverretattlig sammensatt gruppe i et lokalmiljø som koordinerer det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

METODE

For å evaluere om kartleggingene hadde utgjort noen forskjell på problemstillingene som kartleggingene omhandlet, gikk Utekontakten våren 2006 tilbake til de opprinnelige oppdragsgiverne som hadde bestilt kartleggingene. En liste over nøkkelpersoner og representanter fra ansvarlige etater ble satt sammen og to ansatte fra Utekontakten gjennomførte intervjuer med dem, enten ansikt til ansikt eller på telefon. Både representanter for kommunale etater samt politiet ble intervjuet i alle de fire bydelene/områdene.

Intervjuobjektene ble spurt om i hvilken grad de forskjellige tiltakene hadde blitt implementert, hvorfor de mente tiltakene hadde blitt iverksatt eller ikke, om det hadde vært noen andre effekter av kartleggingen og om de hadde funnet prosessen nyttig eller ikke (se vedlegg 1 side 24). Til sammen ble 13 stykker intervjuet. Dette var ledere fra helse og sosialsektoren, kulturkontor, politiet, oppvekstetaten og barnevernet. Noen nøkkelpersoner fra de første kartleggingene var ikke lenger tilgjengelige, de hadde flyttet, skiftet jobb etc. I disse tilfellene ble deres "erstattere" intervjuet dersom de sa seg villige til det og det opplevdes relevant.

For å samle erfaringer gjort av Utekontakten og kartleggingsteamet selv, fylte sju ansatte fra Utekontakten i Bergen ut et spørreskjema, og deltok i en evalueringsgruppe ledet av en konsulent fra kompetansesenteret ved Stiftelsen Bergensklinikkene. Alle ansatte hadde deltatt i minst to av de fire kartleggingene.

FUNN

HANDLINGSPLANEN – HVOR MANGE OG HVILKE AV TILTAKEN ER SATT I GANG?

Hver av de fire kartleggingene har som sluttprodukt en skriftlig rapport med påfølgende handlingsplan. Handlingsplanene hadde mellom 15 og 21 tiltak knyttet til seg. Eksempel på et tiltak kunne være "Rekruttere flere voksne til drift av ungdomstiltak i Grendehuset" eller "Lage forpliktende rutiner for oppfølging av skolefravær i grunn- og videregående skole" (Se vedlegg 2 på s. 25) for eksempel på handlingsplan).

Hva har skjedd med de foreslåtte tiltakene?

Fana bydel og bydelsenteret Nesttun var det første området som ble gjenstand for en HKH-kartlegging. Av 15 foreslåtte tiltak i handlingsplanen var 11 oppnådd på intervjudispunktet. Ett tiltak var delvis oppnådd, mens to tiltak var forkastet. Ett av de foreslåtte tiltakene har det ikke vært mulig å finne ut av, da den som i handlingsplanen er gitt ansvar for dette ikke har gitt tilbakemelding etter flere purringer.

I Åsane bydel var kun tre tiltak oppnådd to år etter at kartleggingen fant sted. Informantene opplyste at hele 11 foreslåtte tiltak fremdeles var pågående, og at de hadde forkastet seks av tiltakene.

I Ytre Arna hvor kartleggingen fant sted i første halvdel av 2005 var seks av 19 tiltak allerede oppnådd ett år etter at kartleggingen fant sted. To var delvis oppnådd og 8 var pågående prosjekter. Ingen foreslåtte tiltak var endret, mens tre foreslåtte tiltak var forkastet.

Den siste av de fire kartleggingene skjedde i Olsvik, som er en drabantby i Laksevåg bydel. Av totalt 21 forslag til tiltak i handlingsplanen var seks oppnådd, tre delvis oppnådd. 8 var pågående, ett endret mens ett av forslagene var forkastet. På intervjudispunktet var to av tiltakene under vurdering og hadde status som uavklart. Dette oppsummeres i tabellen under:

BYDEL	OPPNÅDD	DELVIS OPPNÅDD	PÅGÅENDE	ENDRET	FORKASTET	ANNET: (VET IKKE/UNDER VURDERING)	TOTALT ANTALL TILTAK
FANA	11	1	0	0	2	1	15
ÅSANE	3	0	11	0	6	0	20
YTRE ARNA	6	2	8	0	3	0	19
OLSVIK	6	3	8	1	1	2	21
SUM	26	6	27	1	12	3	75

Tabell 2. Oversikt over tiltak i handlingsplaner og grad av oppnåelse

Som det framgår av tabellen var ca. 1/3 av tiltakene oppnådd, 1/3 var pågående mens 1/3 kan rubiseres under de andre kategoriene. I Fana var en relativt stor andel av tiltakene i handlingsplanen oppnådd. Noe av forklaringen på dette kan være at det er lengst tid siden denne kartleggingen ble gjort, og de dermed har hatt mer tid på seg. I tillegg antas det å ha vært medvirkende at bydelen kort tid etter at kartleggingen var ferdig satte ned en gruppe som skulle utarbeide ruspolitisk handlingsplan. I denne planen inngikk mer eller mindre alle tiltakene fra kartleggingen. Dette har nok vært med på å sikre felles tilslutning til tiltakene og således ført til så stor grad av oppnåelse.

I Åsane var situasjonen annerledes. Mens relativt få tiltak var oppnådd, var mange pågående og hele 6 forkastet. I perioden rundt kartleggingen i Åsane var Bergen kommune under omfattende omorganisering. Denne bestod blant annet av at bydelsorganiseringen forsvant, og det var usikkerhet rundt hvem som ville besette hvilke posisjoner i ny organisasjonsplan. Det tok også noe tid før en ny SLT-gruppe var på plass. I kontakten Utekontakten hadde med nyutnevnt leder i SLT i forkant av denne evalueringen, fikk man kjennskap til kartleggingen og det ble tatt ny interesse for denne. Dette kan forklare at såpass mange tiltak er betegnet som pågående.

Situasjonen i Ytre Arna og Olsvik var relativt lik. I underkant av halvparten av foreslåtte tiltak var oppnådd eller delvis oppnådd, like mange var pågående mens et fåtall av tiltakene var forkastet eller under vurdering.

Hvorfor er tiltak oppnådd?

Når det gjelder tiltakene som er oppnådd i de fire bydelene er det en del momenter som er sammenfallende. Først og fremst ser man at disse er lette å gjennomføre og ikke krever særlig ekstra økonomisk tilskudd, men kan løses innenfor eksisterende rammer. Eksempler på slike tiltak er å sette i verk rydding i et område med mye forsøpling av brukerutstyr (pumper/kanyler) og å legge ut informasjon om fritidstiltak på hjemmesider på nettet (Olsvik). En annen begrunnelse er at oppnådde tiltak skjer som en forlengelse av noe som allerede gjøres, eksempelvis at intensiteteten eller mengden i et tiltak skal øke. Eksempler på dette kan være at politiet skal ha synlige partuljer innenfor ett nytt område i en bydel eller intensivere patruljeringen i et annet (Ytre Arna og Åsane). Et annet eksempel kan være at SLT-arbeidet, som i en bydel hadde ligget nede en stund, skulle revitaliseres (Fana). Et annet kjennetegn som går igjen på oppnådde tiltak er at de er enkle å gjennomføre og til dels vagt formulert, eksempelvis at en gruppe skal *ha en diskusjon* om hvilken politikk bydelen skulle ha overfor tagging (Fana). Ved gjennomgangen av materialet er det også tydelig at tiltak i regi av kulturetaten ser ut til å ha større sjanse for å bli gjennomført enn tiltak eksempelvis i regi av tunge forvaltningstjenester som sosialtjeneste eller barneverntjeneste. Noe av forklaringen på dette kan ligge i at kulturetaten tradisjonelt setter i verk grupperettede tiltak i lokalsamfunnet, mens forvaltningstjenestene ofte iverksetter tiltak på individnivå. I tillegg, av de 26 oppnådde tiltakene hadde majoriteten (17) bare *en etat* som hovedansvarlig for gjennomføringen, mens det for 9 av tiltakene var to eller tre ansvarlige.

Hvorfor er tiltak forkastet?

For tiltakene som er forkastet ser det litt annerledes ut. 8 av 12 forkastede tiltak hadde to eller flere (til dels mange) ansvarlige etater for gjennomførelsen. Dette kan tyde på at sjansen for at tiltak skal gjennomføres avhenger noe av hvor mange som deler ansvaret.

For tiltakene som er forkastet er det flere felles kjennetegn. Det kan se ut til at omfattende tiltak som krever store ressurser (i form av økonomi eller personer) eller involvering fra mange etater lett forkastes. Ett eksempel er etableringen av en arbeidsgruppe som skal lage et prosjekt hvor man etablerer 10 arbeidsplasser for skoletrøtte, eller det hvor man skulle utarbeide et skoleringsprogram om psykiske helse for skolene. Det kan videre se ut til at det kan være en fordel å bruke allerede etablerte samarbeidsforaer framfor å sette ned nye for å vurdere eller utrede tiltak. Et annet tydelig trekk er at tiltak som involverer aktører som ikke har vært deltakende i kartleggingsprosessen har små sjanser for å bli gjennomført. Særlig gjelder dette tiltak der private aktører fra næringsliv er nødvendige for gjennomføringen. Behovet for etablering av helt nye tiltak eller der hvor omfattende omlegging eller utvidelse av arbeidsoppgaver er nødvendig er et annet kjennetegn ved tiltak som er forkastet. Ett eksempel på dette er at barneverntjenesten åpner et nytt rådgivningstilbud til foreldre. I tillegg er tidsaspektet viktig – der hvor det går for lang tid fra handlingsplanen er ferdig og til man finner å kunne iverksette tiltaket vil behovet for tiltaket kunne ha endret seg.

Ellers er det relativt påfallende at ingen av de 10 tiltakene som omhandler ungdom og psykisk helse er oppnådd, derimot er fem av tiltakene på dette temaet forkastet. Noe av forklaringen på dette *kan* være at mange av tiltakene involverer tjenester på tvers av forvaltningsnivåene, og at tjenestene som er involvert tradisjonelt har et individperspektiv i sitt virke, mens tiltakene utelukkende er på system- og samfunnsnivå.

HVILKE ERFARINGER HAR OPPDRAGSGIVERNE GJORT SEG?

Ut over spørsmål knyttet til oppnåelse av tiltak i handlingsplanen ble representanter for oppdragsgiverne spurt rundt følgende:

- Hvorfor tiltak enten var oppnådd eller var forkastet?
- Var det noen andre effekter av kartleggingen av bydelen, bortsett fra handlingsplanen?
- Var HKH-prosessen nyttig, hvis så; hvordan og på hvilken måte?
- Er det andre tanker eller tilbakemeldinger på HKH-prosessen som kan være nyttig slik at man skal kunne gjøre en bedre jobb i fremtiden?

Fana

Tittel: Ungdomsmiljøet i Fana – en kartleggingsrapport.
Hovedtema: Å få vite mer om rusbruk, tilgjengelighet, rekruttering og vold.
Situasjonen vedr. sosial fungering, skoleskulk, depresjon, forventningspress.
Hvilke tilbud finnes til ungdom i faresonen? Hvordan ser ungdomsmiljøene ut?
Målgruppe: Ungdommer fra ca. 14 år og oppover som oppholder seg i området.
Oppdragsgiver: Barneverntjenesten.
Tidsperspektiv: November 2002 til august 2003.
Tiltaksplan: 15 tiltak. Ansvar for tiltakene hovedsakelig lagt til Kultur- og miljøavdelingen og Oppvekstavdelingen gjennom barneverntjenesten og/eller skole og helsesøstre.

I Fana ble fire sentrale personer intervjuet i forbindelse med evalueringen.

For Fana sin del, opplevde man at kartleggingen ble et stopp-punkt hvor man fikk felles fokus og gjensidig enighet om viktige saker. Dette trodde man var årsaken til at hele 11 av 15 tiltak var oppnådd. Det å ha tro på at tiltaket er riktig er viktig for at de skal bli gjennomført mente man videre. Et annet viktig punkt som flere nevnte som begrunnelse for at såpass mange tiltak fra handlingsplanen var blitt gjennomført var at det kort tid etter at kartleggingen var ferdig ble skrevet en ruspolitisk handlingsplan for Fana bydel. I denne planen ble hele handlingsplanen fra HKH-kartleggingen inkorporert.

Når det gjelder begrunnelsene for at tiltak ikke ble gjennomført eller bare er delvis oppnådd så handlet dette først og fremst om at det var lite realisme i tiltakene, at de var for spesifikke og/eller for kostbare. Et eksempel på dette var forslaget om etableringen av åpen rådgivningstjeneste for foreldre på kveldstid. I påvente av penger og økonomi endrer gjerne også situasjonen seg, og tiltakene er ikke nødvendigvis like nødvendige lenger den dagen de lar seg løse praktisk og/eller økonomisk. Et eksempel på et slikt tiltak var etableringen av et tilbud til ungdom med tilhørighet i hip-hop kulturen. Ellers mente man at det er en fare at man i en slik kartleggingsprosess kan bli for ivrige og entusiastiske og at forslagene kan sitte noe "løst".

Når det gjaldt hvorvidt det var andre effekter av kartleggingen bortsett fra handlingsplanen svarte informantene i Fana at kartleggingen hadde ført til tettere kontakt og bedre samarbeid mellom tjenestene. Dette gjorde også at de fikk felles fokus og ble enige om prioriteringene både innad i tjenestene men også mellom disse. Et annet moment som ble nevnt av en av tjenestene var at man der satte i gang flere nye tiltak i etterkant av kartleggingen som ikke var del av handlingsplanen, men som likevel kom som et direkte resultat av denne. Eksempler på slike tiltak var etableringen av en miljøarbeiderstilling innad i barneverntjenesten, fokus på konkrete, grupperettede tiltak og egen ansatt med ansvar for å ta i mot telefoner fra foreldre på dagtid. Disse tiltakene var nyttige å sette i verk ut fra problemstillinger og hull som var kommet fram under kartleggingen.

Alle informantene i Fana opplevde kartleggingen og prosessen som nyttig. I tillegg til det som tidligere er nevnt om tettere kontakt og bedre samarbeid kom det fram at kartleggingen hadde vært nyttig for å kunne forstå mer av hva som rørte seg i ungdomsmiljøet. Gjennom kartleggingen fikk ungdomsgruppen formidlet hva de var opptatt av og hvordan de opplevde sin situasjon. Ellers ble det presisert at kartleggingen var et viktig underlagsdokument til ruspolitisk handlingsplan. To av informantene mente ellers at kartleggingen burde vært utført på et annet tidspunkt; på vår og sommer i stedet for vinteren. Dette fordi man mente at det var flere synlige problemer og ungdommer ute i vår-/sommerhalvåret. Et annet moment som de to samme nevnte var at noen av de mest åpenbare problemene som førte til at kartleggingen ble bestilt var løst ved tidspunktet for oppstart av kartleggingen. Konkret betydde det at en gruppe unge gutter som ble oppfattet som svært viktige innefor narkotikaomsetning, kriminalitet og rekruttering av yngre ungdommer inn i miljøet, delvis ble plassert i institusjon etter lov om

barneverntjenester og delvis ble domfelt og plassert i fengsel rett før kartleggingen tok til. Ut over dette ble det fremhevet at kartlegginger slik som denne var nyttige fordi de er handlingsorienterte – man sitter igjen med konkrete forslag til hva som kan gjøres for å bedre situasjonen.

Åsane

Tittel: Ungdomsmiljøet i Åsane - en kartleggingsrapport om ungdom og bruk av rusmidler og ungdom og psykisk helse.
Hovedtema: Undersøke situasjonen i ungdomsmiljøet i Åsane m.h.t. rus og psykisk helse. Komme med forslag til handling.
Målgruppe: Kartleggingen omfatter ungdom fra 13 år og opp til rundt 20 år.
Oppdragsgiver: SLT.
Tidsperspektiv: Februar 2004 til september 2004.
Tiltaksplan: 20 forslag til tiltak, fordelt med 10 på området rus og 10 på området psykisk helse. Ansvar for tiltakene fordelt mellom mange aktører, bl.a. kulturkontor, SLT-gruppen, skolene, psykiatritjenesten, helsestasjon, skolehelsetjenesten, BUP, politiet.

I forbindelse med evalueringen ble en rekke ulike etater i Åsane bedt om å la seg intervju, men mange vegret seg. Begrunnelsene for dette var at man ikke hadde informasjon om kartleggingen, at man syntes man ikke hadde nok informasjon, at man ikke hadde deltatt i prosessen selv, eller at man rett og slett ikke ønsket å delta. Derfor var kun representanter for to etater intervjuet. Begge disse hadde eller hadde hatt sentrale posisjoner i Åsane innenfor det kommunale tjenesteapparatet og/eller i SLT-samarbeidet.

Av de tre tiltakene som ble oppnådd var Utekontakten i Bergen eneansvarlig for to av dem. Intervjuobjektene fortalte at årsaken til at tiltak var gjennomført var at de var billige å gjennomføre og enkle å få til. Et eksempel på dette var synlig patruljering av politiet på Åsane senter.

På spørsmål om hvorfor så mange tiltak fremdeles var pågående eller forkastet ble det nevnt av begge informantene at SLT-samarbeidet tidvis hadde fungert dårlig i bydelen. Mangel på eierforhold til tiltakene, samt at ingen har tatt ansvar for gjennomføring av tiltakene blir også pekt på som årsaker til dette. I kartleggingsperioden var bydelen under omorganisering, og det var uklarheter om posisjoner og roller etter ny organisasjon. I etterkant av kartleggingen var SLT-gruppen ute av funksjon en stund. Dette medførte at kartleggingen og handlingsplanen kom ut av fokus og motivasjonen forsvant. På intervjutidspunktet kjente få til kartleggingsrapporten, men det ble tatt ny interesse for den ved at det i sammenheng med denne evalueringen ble stilt spørsmål om den.

Det var også interessant å finne ut om kartleggingsprosessen hadde hatt andre effekter enn de som var knyttet direkte opp til handlingsplanen. I den forbindelse svarte informantene at den hadde ført til at flere "fikk øynene opp for det som skjer i bydelen." Et annet utsagn var at "man begynte å tenke". Videre ble det sagt at kartleggingen virket motiverende på det daglige arbeidet man utførte i de ulike etatene. SLT-gruppen følte at de fikk en ny giv i sitt arbeid, og at de fikk noe mer konkret å jobbe med enn tidligere. En av informantene fortalte også at kartleggingen gjorde at man fikk avkreftet en del rykter som gikk angående kriminelle aktiviteter knyttet til et spesielt miljø i et avgrenset geografisk område i Åsane. Denne avkreftingen gjorde at de kunne konsentrere ressursene sine inn mot andre områder.

På spørsmålet om de involverte opplevde prosessen som nyttig svarte begge at det hadde vært "en veldig ok prosess." De spesifiserte dette med at det var mange utfordringer som ble tatt opp, og at de fikk et arbeidsdokument å jobbe etter. I stedet for å spekulere i hvor det var meningsfylt å sette inn ressurser ble de nå mer bevisst hvor det kunne være nyttig. Man mente at metoden var bra, men tok samtidig selvkritikk på at de ikke grep fatt i handlingsplanen da kartleggingen var avsluttet.

Ytre Arna

Tittel: Ungdomsmiljøet i Ytre Arna – en kartleggingsrapport.

Hovedtema: Omfang av og rusbruk blant elever i ungdomsskolen, rus og kriminalitet blant en gruppe utsatte unge og fritidstilbud.

Målgruppe: Ungdom i risiko for å utvikle problemer, men også ordinære ungdommer. Aldersgruppen var 13-18 år, med spesiell vekt på 10-klasetrinn.

Oppdragsgiver: SLT.

Tidsperspektiv: Januar 2005 til juni 2005.

Tiltaksplan: 19 tiltak, fordelt med 3 tiltak på målgruppen ungdomsskoleelever og rusmidler og 16 på målgruppen risikoutsatt ungdom. Ansvaret for tiltakene er hovedsaklig lagt på kulturkontoret, SLT-gruppen, PPT, barneverntjenesten, asylmottak, Frivillighetssentralen og politiet.

Representanter for fire etater ble intervjuet.

Også i denne bydelen var økonomi et av svarene på hvorfor tiltak var blitt gjennomført. Av andre ting som hyppig ble nevnt var at tiltakene var enkle å gjennomføre. Eksempel på et slikt tiltak var "Videreføre og styrke aktivitetstiltak på risikodager" og å etablere en jentegruppe. I Ytre Arna ble også momenter som godt samarbeid og engasjement sett på som forklaringer på hvorfor noen av tiltakene ble gjennomført. Følelsen av eierforhold til kartleggingen, samt at SLT-gruppen fungerte godt ble også nevnt som årsaker. Spesielt viktig å nevne er den sentrale posisjonen ungdomsklubben og lederen hadde i det forebyggende arbeidet.

Økonomi var også en av hovedforklaringene på hvorfor noen av tiltakene *ikke* ble iverksatt. For dyre og kostbare prosesser virker hindrende var utsagnene. Det å skape nye samarbeidsrelasjoner tar tid, og dette ble trukket fram som et moment som virket hindrende for en gjennomføring. Et annet punkt som ble nevnt var at SLT-gruppen på et tidspunkt snudde fokus til andre deler av bydelen, og noen av tiltakene knyttet til Ytre Arna ble nedprioritert.

I forhold til eventuelle andre effekter kartleggingen hadde så ble det i likhet med i Åsane trukket fram at det var viktig å få avkreftet eller bekreftet en del rykter i lokalmiljøet. Et annet viktig moment er at flere av de involverte følte en større trygghet på sine arbeidsoppgaver når de fikk støtte under kartleggingen. Tiltak som de tidligere hadde vært usikre på om hadde noen effekt, fikk en oppblomstring når kartleggingen bekreftet at tiltakene var "gode" og "riktige". Ett eksempel på dette var tiltaket "Opprettholde og videreutvikle gruppeaktivitet Idrett og utfordring".

Informantene opplevde også at kartleggingen førte til at bydelen fikk flere tilbud for barn og unge. De så også en effekt i at det ble satt i gang private initiativ i forhold til forskjønning av bygninger sentralt i området. De rapporterte at en annen viktig effekt var tilføringen av friske midler til ulike tiltak. De involverte opplevde at kartleggingen førte til økt fokus på området, og at dette førte til at kutt i budsjetter ikke ble realisert, samt at kartleggingen med handlingsplan økte muligheten for å få tilført nye friske midler.

Av negative effekter i forhold til kartleggingen trakk flere fram omtalen av kartleggingsrapporten i media. To lokalaviser valgte å fokusere på de negative sidene ved tidlig alkoholdebut, men unnlot å skrive noe om alle de positive tingene som kartleggingen fremhevet. Det ble i den sammenheng rettet kritikk både mot en selv og mot kartleggingsteamet som ikke på forhånd hadde sikret bedre håndtering av media gjennom eksempelvis en mediestrategiplan.

På spørsmål om de involverte i Ytre Arna opplevde prosessen som nyttig ble det spesielt trukket fram at det tok kort tid fra kartleggingen startet til rapporten lå på bordet. Et av utsagnene i den forbindelse lød slik: "Det ga et øyeblikksbilde av Ytre Arna." De opplevde at det var positivt å få et arbeidsdokument

å jobbe ut fra, og at man ble mer bevisst hvor man skulle sette inn ressursene sine. Det ble opplevd at samarbeidet med kartleggingsteamet var bra og de var positive til metoden. Videre ble det nevnt at det var fint at man fokuserte på det lokale engasjementet og at dette kom godt frem i rapporten. Ord som "effektivt" og "veldig nyttig" ble nevnt av flere av informantene.

I tillegg mente flere av informantene at arbeidet som ble gjennomført var svært grundig. At kartleggingen kom raskt i gang blir presisert som svært heldig. Det ble også sagt at rapporten og handlingsplanen blir brukt i andre deler av bydelen. Av mindre heldige ting som kommer frem i intervjuene er kritikk knyttet til det tynne grunnlaget for spørreundersøkelsen som ble gjennomført ved skolen, samt at personer som er nevnt som ansvarlige i handlingsplanen burde vært bedre informert og involvert på forhånd.

Olsvik

Tittel: Ungdomsmiljøet i Olsvik – en kartleggingsrapport.

Hovedtema: Å få vite mer om risikoungdommer i Olsvik og deres bruk av rusmidler, involvering i kriminalitet og fritidsinteresser. Lokalt engasjement rundt ungdom, risiko og forebyggende arbeid. Å komme med forslag til tiltak.

Målgruppe: Unge gutter og jenter som er i ferd med å falle utenfor når det gjelder rus og kriminalitet. Lokalmiljøet.

Oppdragsgiver: SLT.

Tidsperspektiv: Juni 2005 til januar 2006.

Tiltaksplan: 21 tiltak i handlingsplan. 18 av disse gikk på temaet rus og kriminalitet, mens 3 var på lokalt engasjement. De viktigste aktørene når det gjelder ansvaret for iverksettelsen var SLT, barneverntjenesten, skolen, kulturkontoret, PPT, Utekontakten.

Tre personer ble intervjuet i Olsvik, to av disse satt med et overordnet ansvar for flere etater. SLT-gruppen hadde vurdert tiltakene i forhold til hva det er realistisk å gjøre noe med jfr. ressurser både på økonomisiden men også når det gjaldt personer. Ut fra dette var handlingsplanen i etterkant noe revidert. Kartleggingens rapport ble brukt som begrunnelse for en søknad om midler til tiltak som det kostet penger å gjennomføre. Ved intervjutidspunktet hadde kartleggingen utløst til sammen kr. 265.000,- i friske midler. Det ble ellers nevnt at revisjonen av handlingsplanen innebærer små endringer. I og med at endringene er så vidt små er det i evalueringen tatt utgangspunkt i revidert handlingsplan.

De viktigste forutsetningene for at tiltak var iverksatt eller gjennomført i Olsvik var økonomi, ressurser, relevans og "tro" på tiltaket som virksomt. Det ble ellers fremhevet at tiltakene måtte la seg gjennomføre praktisk, og at enighet mellom de forskjellige etatene om nettopp å satse på disse var en viktig forutsetning. Ett eksempel på et slikt tiltak er rusrenovasjon, noe som kom i gang før kartleggingen var ferdig fordi forsøplingen av området rundt skolen med brukte sprøyter etc. var svært synlig. Noen av de litt større og mer omfattende tiltakene som eksempelvis etableringen av samarbeidsorgan mellom private og offentlige aktører i Olsvik var foreløpig satt "på vent". Dette fordi man ønsket bedre tid på å vurdere innretningen på tiltaket og å planlegge og legge til rette.

En av begrunnelsene for at tiltak ikke foreløpig er gjennomført eller bare delvis gjennomført er at ansvaret er lagt på etater eller organisasjoner som ikke deltar i SLT-gruppen. Et annet punkt som nevnes er reell uenighet mellom noen etater om funnene medførte riktighet eller hvem som har eller burde ha ansvaret for å gjennomføre dette. Eksempel på dette er etableringen av samarbeidsfora med fokus ungdommer som har etablert et tyngre rusmibruk og kriminalitetsforebyggende tiltak.

Også i Olsvik ser man effekt av kartleggingen ut over selve handlingsplanen. I tillegg til tilføring av økonomiske midler nevnes det at kartleggingen har satt stedet "på kartet". Tidligere hadde mye av

fokuset i Laksevåg bydel vært rettet mot Loddefjord-området, mens nå ble området lagt merke til lenger oppe i "systemet", bla. var Olsvik blitt vist interesse fra ordføreren, og bydelen og arbeidet til MO-LA-stiftelsen³ skulle presenteres i ulike fora.

Samarbeidet og kommunikasjonen internt i bydelen mellom etater ble bedre og flere tjenester ble trukket "tettere inn" i samarbeidet – spesielt en etat ble nevnt som mer deltakende og utadrettet og mindre isolert som følge av kartleggingen. Som en av informantene sa det: "dette har sveiset oss sammen." I tillegg var det en oppfatning om at flere organisasjoner og etater var kommet inn i det tverretattlige samarbeidet, og at deres ressurser ville bli viktige i SLT-arbeidet fremover. Kartleggingen hadde spart etatene for mye arbeid ved at de hadde fått noen utenfra til å gi et bilde av situasjonen. Man brukte mindre tid på "synsing" og mer tid på konkret handling. Det at kartleggingen hadde vært brukt strategisk inn mot bevilgende myndigheter og gitt uttelling i form av økonomiske midler ble fremhevet som særdeles positivt.

Når det gjaldt spørsmålet om nytten av kartleggingen var det stor grad av samstemmighet mellom de forskjellige informantene i Olsvik. Det ble opplevd som nyttig å jobbe sammen om noe så konkret som en kartlegging var, og det var positivt at funnene i kartleggingen i stor grad var i overensstemmelse med det man antok var problematisk fra før. Samtidig fikk man avkreftet en del "rykter" mens andre "mistanker" ble bekreftet. Arbeidsverktøyet opplevdes som godt, og man syntes det var bra å ha et utgangspunkt (handlingsplanen) å fokusere på og samarbeide om. Handlingsplanen gav felles prioriteringer og mindre muligheter for "soloutspill". Å bli kjent på denne måten innebar også at man i neste omgang "talte mer" av hverandre.

På spørsmål om informantene i Olsvik hadde noen andre tilbakemeldinger etter kartleggingen så svarte en av de intervjuede at dersom man på forhånd hadde visst om det dårlig samarbeidet i bydelen så kunne det ha vært en ide å jobbet annerledes med lokal deltakelse/engasjement underveis i kartleggingen. Eksempelvis kunne dette skjedd ved at lokale ressurspersoner hadde inngått i kartleggingsteamet. Slik kunne man gjort kartleggingen til en mer deltakende prosess. En annen skulle ønsket at flere av bydelens innbyggere hadde deltatt og fått "sin stemme" hørt, eksempelvis gjennom en spørreundersøkelse i skolen om alkohol og narkotika. Slik tenkte han at kartleggingen kunne vært enda mer nyttig. Vedkommende skulle også ønsket at kartleggingen hadde vært bedre planlagt i samarbeid med SLT, det kunne gitt en bedre anledning til å supplere med flere problemområder som skulle kartlegges. Ellers opplevde man at kartleggingen hadde fått fram det positive som skjedde også, ikke bare det negative. Samarbeidet med Utekontakten ble opplevd som svært bra underveis i kartleggingen og prosessen hadde blitt styrt på en god måte, selv om situasjonen til tider var problematisk og diskusjonene opphetete underveis.

HVILKE ERFARINGER HAR HKH-TEAMET GJORT SEG?

INTRODUKSJON

Dette kapitlet oppsummerer noen av de praktiske erfaringene som kartleggingsteamets medlemmer og veileder har gjort seg gjennom de fire kartleggingene. Kildene til informasjonen inkluderer interne evalueringsmøter etter hver kartlegging, veileders notater fra opplæringen og møter underveis, samt en konfidensiell spørreundersøkelse blant sju teammedlemmer som ble gjort i slutten av 2005.

METODER BRUKT I KARTLEGGING

Under HKH-kartleggingene har teammedlemmene brukt en rekke forskningsmetoder, og noen var foretrukket fremfor andre. På spørreskjema ble de spurt hvilke de hadde funnet enkle/vanskelige å bruke, se tabell fire.

METODE	ANT. I TEAMET SOM FANT METODEN ENKEL Å BRUKE
OBSERVASJON	7
NØKKELINFORMANTINTERVJU	6
INTERVJU MED UNGDOMMER	5
FOKUSGRUPPER	4
SPØRREUNDERSØKELSE	2
INNHENTE EKSISTERENDE INFORMASJON	0

Tabell 3. Metoder som teammedlemmene fant lette å bruke

Selv om alle i kartleggingsteamet rapporterte at de fant observasjon som metode enkel å bruke, var det likevel noen innvendinger rundt bruken av ikke-deltakende observasjon. Dette gikk først og fremst på at man problematiserte om det var faglig/etisk forsvarlig å tilbringe timer med å observere målgruppene og de sosiale settingene disse inngikk i uten å ta direkte kontakt, og flere av teammedlemmene fant dette til dels ubehagelig. Det ble også stilt spørsmålstegn ved om slik tidsbruk var riktig.

Andre fant de tildels strenge kravene til nedtegnelser utfordrende sammenlignet med den noe løsere feltrapporteringen man var vant til. På den andre siden var medlemmene veldig entusiastiske i å komme seg ut "i felten" - til å oppsøke målgruppene ute på den offentlige arenaen - faktisk så til de grader at man ved noen anledning gjorde små besøk før selve kartleggingen hadde begynt.

Temaet brukte mye tid på å diskutere og "få under huden" skillet mellom det å gjøre en kartlegging og det å utføre tradisjonelt oppsøkende sosialt arbeid. Dette ble til en viss grad løst ved utviklingen av et mer tilpasset skjema for rapportering av observasjoner og utvikling av rutiner for henvisning ved behov for hjelp blant målgruppene. I realiteten er "deltakende observasjon" kanskje feltarbeidernes største styrke. De er eksperter på å etablere kontakt med, bygge relasjoner til og å etablere en dialog med målgrupper som er regnet som vanskelige å nå. Utfordringen var å benytte disse ferdighetene i rollen som kartlegger heller enn i hjelperrollen.

Både intervjuer og fokusgrupper var en klar favoritt og den strukturerte intervjuguiden ble vurdert til å være en veldig nyttig måte å samle kvalitativ informasjon fra målgruppen på kort tid. Feltarbeiderne rapporterte at det ofte kan ta uker å komme i dybden på samme måte når de bruker sine tradisjonelle metoder i arbeidet med ungdommer (oppsøkende sosialt arbeid). I løpet av den tredje kartleggingen gjennomførte teamet også en fokusgruppe med medlemmer fra målgruppen på et veldig tidlig stadium av kartleggingsprosessen og dette gav stor utfelling. Spesielt viktig var det at denne gav teamet anledning til å forklare sin tilstedeværelse i området og hva intensjonen med kartleggingen var til målgruppen.

Spørreundersøkelse var en mindre populær metode, først og fremst fordi teamet ikke hadde erfaring og kompetanse på å administrere og analysere spørreskjemaer. Ved første forsøk var antallet skjemaer lavt og analysen var problematisk. I den tredje kartleggingen hadde teamet fått et nytt medlem som hadde erfaring med kvantitative forskningsmetoder. Dette gjorde at man igjen valgte å introdusere en liten spørreundersøkelse i metoderepertoaret. Som en konklusjon har man likevel kommet til at ressurs- og budsjettbegrensninger betyr at spørreundersøkelse er lite aktuelt for Utekontakten i eventuelt fremtidige kartlegginger.

Å samle eksisterende forskningsrapporter, statistikk og annen informasjon var nært knyttet til mapping av eksisterende respons, og et område teamet fant vanskelig. Mens det å utforske problemet og spesielt å snakke med ungdommene var svært populært, var det å kartlegge eksisterende tjenester og hvilket tilbud de gav som svar på problemet heller nedprioritert. Ved alle fire anledninger måtte teamet returnere til tjenestene på slutten for å innhente de manglende dataene. Dette ble forsøkt løst gjennom blant annet å utpeke en særskilt ansvarlig for dette arbeidet på teamet og å prioritere denne delen av kartleggingen før oppgaver som gikk på utforskningen av problemene.

FORDELER MED HKH-METODODEN

Da de ble spurt om å liste opp noen av fordelene med HKH-metoden for sosialarbeiderrollen, kom HKH teamet opp med følgende:

- Det fører til at man utvikle mer strukturerte og systematiske "briller"
- Det øker kompetansen, særlig når det gjelder prosjektarbeid
- Det involverer varierte og interessante arbeidsoppgaver
- Man lærer nye ferdigheter og metoder som har overføringsverdi til andre deler av jobben
- Det gir god læring om lokale systemer og prosesser sett fra et samfunnsarbeidsperspektiv
- Man lærer viktigheten av validitet, analyse og bedre dokumentasjon

Når det gjaldt fordelene med HKH for Utekontakten som organisasjon ble følgende nevnt:

- Gir økt kompetanse i prosjektarbeid, datainnsamling, analyse, rapportskrivning og presentasjonsferdigheter
- Det gjør arbeidet vårt synlig og har økt Utekontaktens anseelse, og vår tilgjengelighet som byomfattende tjeneste har økt
- HKH øker refleksjon og evne til å fange opp problemstillinger, noe som kan overføres til andre deler av Utekontaktens arbeid

- Det viser at Utekontakten er nyskapende og arbeider systematisk på samfunns- og systemnivå og med forebyggende arbeid
- Det er en god måte å bli kjent med tjenester ute i bydelene – det har ført til flere samarbeidspartnere og et bredere kontaktnett
- Det gir en forståelse av arbeid på gruppe- og samfunnsnivå, ikke bare det individuelle klientarbeidet
- Gjennom å bruke HKH, har Utekontakten:
 - utviklet interne systemer og strukturer
 - blitt mer evidensorientert og mindre “synsing-orientert”
 - fått styrket sitt rennome – modellen har blitt plukket opp både nasjonalt og internasjonalt

Et teammedlem oppsummerte prosessen slik:

”Vi har utviklet en metode som på kort tid gir oss mulighet til å undersøke en problemstilling og foreslå tiltak innen rimelighetens tid. Utekontakten får ved hjelp av kartlegging en god oversikt over og kjennskap til bydelen vi er inne i. Handlingsplanen vi foreslår kan være et nyttig verktøy for bydelen, for eksempel i Ytre Arna har rapporten blitt brukt flittig også politisk i forhold til å få bevare ressurser i ungdomsklubben.”

En klar gevinst var det å få forbedret kvalitet på ”oppgaven kartlegging”. Utekontakten hadde allerede ansvar for å gjøre lokale kartlegginger på lokalsamfunnsnivå rundt problemstillinger om ungdom og risiko. HKH-metoden gav anledning til både å systematisere og forbedre den metodiske kvaliteten på disse. På en måte kan man si at det å kunne utføre en HKH-kartlegging til en viss grad formaliserer og øker anseelsen deres på et område som allerede er innenfor deres mandat.

Det er også verd å peke på kostnadsbesparelsen som ligger i HKH- metoden, som bygger på eksisterende ferdigheter og kompetanse og institusjonens prioriteringer, og selv om den krever en del ressurser i form av ansatte, krever den minimalt med friske midler. Etter hvert som teamets selvillit og ferdigheter økte ble de mer og mer selvstendige og etter å ha gjennomført tre kartlegginger var teamet heller dyktige, og krevde mindre oppfølging og veiledning fra kompetansesenteret. Stoltheten som teamet opplevde både i det å utvikle et nytt verktøy og i å lykkes med å motivere samarbeidspartnere i lokalmiljøet til felles innsats var uvurderlig.

UTFORDRINGER OG ETISKE BETENKELIGHETER

Ikke alt var like lett og rett fram for feltarbeiderne i deres nye rolle som kartleggere, ikke minst gjaldt dette vurderingene rundt hvordan man skulle møte eventuelle hjelpebehov hos målgruppen som man var i kontakt med under kartleggingen. Mens man i ordinært oppsøkende arbeid vanligvis starter med å etablere en relasjon med formål å ha en støttende og hjelpende rolle, så er formålet i en kartlegging å samle informasjon og å få tak i målgruppens egne vurderinger om den gitte situasjonen. Deretter er det ”tusen takk for hjelpen” og så å forlate stedet. Dette følte – i alle fall i teorien – ukomfortabelt for mange i teamet og mye tid ble brukt i veiledning på temaet ”helper” versus ”kartlegger”. I praksis derimot var dette aldri noen reell problemstilling. Sammen kom man fram til en enkel prosedyre for henvisning av eventuelle hjelpebehov til lokale hjelpetjenester der hvor dette var mulig, og alle fant at ungdommene de snakket med var mer enn komfortable med å akseptere feltarbeiderne som kartleggere og ikke hjelpere når de først hadde forklart målsettingen for kontakten.

OVERFØRINGSVERDI FRA HKH TIL ANDRE JOBBRELATERTE OMRÅDER

Alle teammedlemmene oppgav at det å jobbe med HKH-metoden gav dem ferdigheter og verktøy som kunne overføres til andre områder i arbeidet. Noen kommenterte at metodene de hadde lært hadde vist seg å være svært nyttige i andre prosjekter:

"Ja, har brukt metoder fra kartleggingen i pilotprosjektet vårt; anabole steroider i Åsane. Har også brukt f. eks. grupperarbeid-oppbyggingen vi har hatt på innledende og avsluttende konsultasjon på temadagen vi hadde i Åsane. Jeg tenker metodene har vært veldig nyttig for meg og at når en har brukt dem et par ganger blir det veldig nyttig og lett å overføre til andre prosjekter vi har."

Andre opplevde at de nå var mer analytiske og systematiske i hele arbeidssituasjonen – og at HKH satte søkelyset på verdien av å dokumentere arbeidet man gjorde. Fokuset på samfunnsarbeid og relasjonene til lokalmiljøene sammen med det brede perspektivet man fikk gjennom kartlegging av lokalmiljøer ble satt pris på:

"Forståelsen av individuelle problemer øker når man ser dem fra et sosialt (mikro, meso og macro) perspektiv."

ORGANISATORISKE UTFORDRINGER

Tidsplanlegging av HKH-kartleggingene viste seg å være svært viktig. Det var behov for å vurdere arbeidstid og turnus for å kunne planlegge observasjonen og feltarbeidet på forskjellige tidspunkt på døgnet, og man fant det ikke formålstjenlig å gjøre kartlegginger som strakk seg langt inn i ferieavvikling, spesielt da sommerferie. Det hjalp å etablere en egen kartleggingsturnus, og helt bokstavelig henge opp et kart på veggen over området som skulle kartlegges, og hvor tidspunktene og en oversikt over planlagt og gjennomført feltarbeid ble tegnet opp. Ukentlige møter i løpet av kartleggingsprosessen var spesielt viktig i de mer intensive fasene.

Det var viktig å klargjøre roller og ansvar i kartleggingsteamet tidlig. Konkret gikk dette på hvem som skulle ha ansvar for å skrive rapporten, hvem skulle være ansvarlige for å lede innledende/ avsluttende konsultasjon, hvem skulle utforme spørreskjema etc. Et par praktiske problemer som oppstod i løpet av kartleggingene kan føres tilbake til uklare ansvarslinjer. Dette kan delvis komme av at kartleggingsteamets medlemmer ble hentet fra to forskjellige team innen Utekontakten, noe som førte til en diskusjon om hvorvidt det ville være enklere i fremtiden å sette sammen kartleggingsteamet kun fra ett av Utekontaktens tre team. Det var ellers viktig å jobbe med å sikre felles eierskap til prosessen når flere enn ett team var involvert i HKH.

Et annetspørsmål var hva det ideelle antallet medlemmer i kartleggingsteamet ville være. For Utekontakten var det en fordel å sikre at et flertall av de ansatte var opplært i metoden og dermed deltok i minst en kartlegging. Pragmatisk sett derimot, var det fornuftig å begrense størrelsen til et team som kunne jobbe effektivt, med mellom 6 og 10 medlemmer. For hver av kartleggingene var det imidlertid noen små utskiftninger slik at ansatte fra flere av teamene på Utekontakten deltok. Det var også en utfordring å finne balansen når det gjaldt arbeidsbelastning og prioritering mellom eksisterende oppgaver og oppgaver knyttet til kartlegging, i og med at kartlegging var en oppgave i en avgrenset periode som kom i tillegg til å drifte ordinære, daglige oppgaver. Dette lot seg ikke alltid løse like enkelt, men ganske tidlig ble det klart at den som skulle skrive rapporten i alle fall trengte å bli fristilt fra andre oppgaver i en periode.

Det var viktig at ledelsen ved Utekontakten var involvert i kartleggingene, både for å signalisere prosjektets viktighet og prioritet innad i organisasjonen men også i samhandlingen med viktige aktører i lokalsamfunnet når det gjelder implementeringen av handlingsplanen. Ledelsen måtte prioritere

kartleggingene opp mot andre oppgaver, fordele roller og ansvar, ta beslutninger knyttet opp til ressursbruk slik som bl.a. arbeidstid, turnus og økonomi.

OPPLÆRINGS- OG VEILEDNINGSBEHOV

Teamet gav uttrykk for at det var nyttig å ha noen "utenfra" som kunne hjelpe til med å oppsummere, analysere og bistå underveis i kartleggingen. Det er viktig å ha slik støtte i kartleggingsprosessen – kanskje særlig i begynnelsen av kartleggingen, men også når det kommer til rapportskrivning, analysearbeidet og opplæring i bruk av metodene. Opplæring for hele teamet i det å analysere og det å få veiledning under skriveprosessen var fremhevet som spesielt viktig av hele teamet selv etter fire kartlegginger.

De fire kartleggingene resulterte alle i rapporter av høy kvalitet, og til sammen var det tre forskjellige ansatte som skrev. Erfaringen viser imidlertid at det å skrive en kartleggingsrapport kan oppleves både som vanskelig og tidkrevende. De som skrev hadde forskjellige måter å skrive på og det var viktig å vurdere hvordan den enkeltes behov kunne bli møtt og hvilken støtte vedkommende trengte. Det anbefales at man begynner å skrive tidlig i kartleggingsprosessen og at det settes av tilstrekkelig arbeidstid til akkurat denne oppgaven. Den som har ansvaret for å skrive rapporten må også være involvert i alle deler av kartleggingen og må ha legitimitet til å følge opp og stille krav til de andre i teamet. Ekstern veiledning i skriveprosessen er likeledes viktig.

KONKLUSJON

I HVILKEN GRAD HAR TILTAK BLITT OPPNÅDD?

Evalueringens målsetting var å se på i hvilken grad de fire kartleggingene har hatt noen påvirkning på problemene som var gjenstand for kartleggingene - har de ført til noen konkrete resultater?

Til sammen resulterte de fire kartleggingene i 75 forslag til tiltak. Rundt 1/3 av tiltakene (26) som var foreslått hadde ved intervjuet status som oppnådd mens 1/3 (27) var pågående. Hovedbegrunnelsene for at tiltak var gjennomført var først og fremst:

- kan løses innenfor eksisterende rammer og ressurser – krever ikke ekstra ressurstilførsel
- de forsterker en allerede eksisterende innsats
- de er enkle og praktiske å løse
- de skjer i regi av kulturkontoret

Årsaken til at tiltak var forkastet var først og fremst

- de var omfattende og trengte store økonomiske og/eller personellmessige ressurser
- de involverte mange etater
- ansvaret for (deler av) gjennomføringen var lagt til etater som ikke hadde deltatt i kartleggingen

En HKH-kartlegging er svært konkret med forslag til hva som kan gjøres for å løse et problem, noe som de fleste informantene fremhevet som svært positivt. Kartleggingene bekreftet og styrket også viktigheten av allerede iverksatte tiltak. Ellers var tilbakemeldingene fra informantene at kartleggingene hadde ført til et bedre og tettere samarbeid og bedre kommunikasjon, samt at det var større enighet om prioriteringene mellom etatene. Kartleggingene førte også til at man så med nye øyne på sin egen tjeneste og at man gjorde endringer for å utvikle og bedre tjenestetilbudet. Kartleggingen med handlingsplan gav et evidensbasert grunnlag til å få tilført midler til nye tiltak. Samlet kan man derfor si at kartleggingene har ført til et utvidet tilbud til målgruppene.

En annen viktig effekt var at man fikk en større forståelse av og bedre innsyn i hva som rørte seg i utsatte miljøer slik at man bedre kunne sette inn riktig innsats. Et godt kallenavn for HKH kunne være "The Worry-Buster model". Ved begynnelsen av hver kartlegging var det i stor grad mye bekymring i lokalsamfunnet rundt eksempelvis en spesiell gruppe unge mennesker, et spesifikt geografisk område eller en risikoadferd. Uten unntak fant kartleggingene at det var grunn til bekymring – til en viss grad – men at problemet var langt mindre enn bekymringen skulle tilsi og at det var håndterbart gjennom felles innsats. Det kan derfor argumenteres for at et viktig resultat av en HKH-kartlegging er at den gir en edruelig evidensbasert tilstandsrapport som møter både de profesjonelles og det offentliges skrekkevisjon om situasjonen når det gjelder ungdom og - kanskje mest vanlig – bruk av rusmidler. Ironisk nok kan likevel HKH-rapporter kunne være en medvirkende årsak til å starte en ny bekymringsbølge ved at media vil bruke den samme rapporten og ta "spennende" detaljer ut av sin sammenheng for så å presentere dette spekulativt med fete overskrifter.

Et interessant tilleggsmoment er at det kan se ut til at noe begynner å skje allerede i det man bestemmer seg for å be om en kartlegging. I to av områdene for kartlegging (Fana og Olsvik) ble virksomme handlinger iverksatt allerede ved oppstart eller tidlig i prosessen.

KARTLEGGINGSTEAMETS ERFARINGER

Kartleggingsteamets erfaringer var også overveiende positive. Selv om ikke alle metodene var like enkle å bruke så lærte man seg gjennom kartleggingene ferdigheter og verktøy som hadde overføringsverdi også til andre deler av jobben, men også det å jobbe mer strukturert og analytisk ble fremhevet. Samtidig involverte kartleggingene morsomme og varierte arbeidsoppgaver. Det som var mest utfordrende var å gå inn i rollen som kartlegger, og legge av seg hjelperrollen. For Utekontakten som organisasjon bidro kartleggingene til økt refleksjon og kompetanseheving innenfor mange viktige områder, blant annet når det gjelder dokumentasjon, prosjektarbeid, og skriftlig framstillingsevne. Videre økte kartleggingene organisasjonens forståelse av og evne til å arbeide på system- og samfunnsnivå, og man utviklet et bredere nettverk lokalt. Det at HKH-metoden har vakt oppmerksomhet både nasjonalt, men også internasjonalt er selvsagt noe som gir en ekstra motivasjon.

Både Utekontakten og Stiftelsen Bergensklinikkene har prioritert betydelig innsats på utviklingen av kartleggingsverktøyet HKH og hver av kartleggingene. Har så denne prioriteringen vært riktig? På bakgrunn av erfaringene som fremkommer i denne evalueringen må svaret på dette utelukkende bli ja. De belyste problemstillingene har blitt møtt med konkrete tiltak til løsning i samarbeid med lokalsamfunnet. Mange av tiltakene er oppnådd, samtidig som mange er pågående. I tillegg kommer:

- Kartleggingene har gitt et evidensbasert grunnlag for handling
- 1/3 av foreslåtte tiltak er oppnådd, mens 1/3 er pågående
- Kartleggingene har bedret samarbeidet og kommunikasjonen
- Kartleggingene har samlet etatene om felles prioriteringene lokalt
- Kartleggingene har tilført Utekontakten og de ansatte faglig kompetanse som også har overføringsverdi

ANBEFALINGER

Det anbefales at Utekontakten fortsetter å gjøre kartlegginger etter HKH-metoden på bakgrunn av de positive resultatene.

Ut fra erfaringene som er trukket gjennom denne evalueringen foreslås følgende tiltak når det gjelder handlingsplanen:

1. Tiltak foreslås primært satt i verk innenfor eksisterende rammer.
2. Tiltak foreslås løst i forlengelsen av en allerede pågående aktivitet eller noe som allerede gjøres.
3. Tiltak foreslås løst i regi av Kulturetaten der dette er mulig.
4. Det gjøres en grundig vurdering av hvem som involveres i kartleggingen slik at man sikrer at de som vil være ansvarlige for implementeringen også er med i prosessen, eksempelvis lokalt næringsliv.
5. Etablerte samarbeidsforaer brukes i så stor grad som mulig dersom nye tiltak skal utredes eller iverksettes på tvers av etater.
6. Ved utarbeidelse av handlingsplanen utpekes en ansvarlig etat for gjennomføringen.

Av organisatoriske anbefalinger foreslås følgende:

7. Kartleggingsteamet sikres fortsatt veiledning på prosess, analyse og rapportskrivning og ved hver ny kartlegging sikres teamet basisopplæring.
8. Innhenting av eksisterende informasjon og kartlegging av nåværende tjenesters respons gjennomføres før kartleggingen av problemet tar til.
9. Ved presentasjon av kartleggingene legges en mediestrategi.
10. Spørreundersøkelse som metode benyttes ikke.
11. Rapportskriver deltar i alle deler av kartleggingen men fristilles fra andre ordinære arbeidsoppgaver i slutfasen av rapportskrivningen.
12. Organisasjonens ledelse er representert i kartleggingsteamet.

LITTERATURLISTE

Berg, E K U (2006): i Erdal, B (red.): Ute | Inne. Gyldendal Norsk Forlag.

Mounteney, J (2002): Future options for assessments. Consultancy report. Stiftelsen Bergensklinikkene.

Mounteney, J og Leirvåg, S-E (2007): Hurtig Kartlegging og Handling. En manual. Stiftelsen Bergensklinikkene.

Utekontakten i Bergen (2003): Ungdomsmiljøet i Fana – en kartleggingsrapport.

Utekontakten i Bergen (2004): Ungdomsmiljøet i Åsane - en kartleggingsrapport om ungdom og bruk av rusmidler og ungdom og psykisk helse.

Utekontakten i Bergen (2005): Ungdomsmiljøet i Ytre Arna – en kartleggingsrapport.

Utekontakten i Bergen (2006): Ungdomsmiljøet i Olsvik – en kartleggingsrapport.

VEDLEGG 1

INTERVJUGUIDE EVALUERING AV HKH-METODEN

Innledningsvis:

1. Presentasjon av intervjuer
2. Orientering:

a. Bakgrunn

- b. Formålet. Utekontakten i Bergen og Stiftelsen Bergensklinikkene ønsker å evaluere HKH og kontakter derfor alle 4 bydeler som har vært involvert i en kartlegging, både for å følge opp, men også for å lære av erfaringer. I hver bydel vil vi kontakte nøkkelpersoner. Vi er svært interessert i å høre tanker og kommentarer angående HKH-prosessen og resultatene av denne. Informasjonen som deles med oss vil hjelpe oss å skrive en evalueringsrapport. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og vil bli anonymisert. Hvor det er nødvendig vil etater kunne nevnes ved navn.

Selve intervjuet:

1. Først ønsker vi å gå gjennom handlingsplanen som ble utarbeidet i forbindelse med kartleggingen. I forbindelse med dette har vi satt opp følgende 5 vurderinger knyttet til oppnåelsen av forslagene til tiltak:

- O - oppnådd
- D - delvis oppnådd
- P - pågående prosjekt
- E - endret
- F - forkastet

Ikke alle har vært involvert i alle tiltakene, og vi ber deg derfor om at du svarer innenfor de tiltakene du selv har vært involvert i, eller har kunnskap om på annen måte

2. I forhold til de tiltakene som har blitt gjennomført/iverksatt, hva er dine tanker om hvorfor akkurat disse ble gjennomført/iverksatt?
3. Når det gjelder de tiltakene som ikke ble gjennomført/iverksatt, hva er årsaken, slik du ser det, til at disse ikke ble gjennomført/iverksatt?
4. Så du/dere noen andre effekter av kartleggingen av bydelen, bortsett fra handlingsplanen?
5. Har du/dere inntrykk av at HKH-prosessen var nyttig? Hvis så, hvordan og på hvilken måte?
6. For at vi skal kunne gjøre en enda bedre jobb i fremtiden; har du/dere andre tanker eller tilbakemeldinger på HKH-prosessen?

Takk for hjelpen!

VEDLEGG 2

EKSEMPEL PÅ HANDLINGSPLAN

UNGDOMSKOLEELEVER OG RUSMIDLER				
MÅL	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSPLAN	ØKONOMI
ØKE SAMARBEID PÅ TVERS AV RUS	1. ETABLERING AV SAMARBEID MELLOM SKOLENE NÅR DET GJELDER KJENTMANNSORDNINGEN 2. INVITERE DET LOKALE NÆRINGSLIV INN I SLT	UTEKONTAKTEN/ BYRÅDSAVDELING FOR HELSE OG OMSORG SLT	VED RULLERING AV RUSPLANEN	
FOREBYGGE BRUK AV RUSMIDLER	1. ETABLERE EN GRUPPE SOM UTARBEIDER ET HELHETLIG RUSFOREBYGGENDE PROGRAM I UNGDOMSSKOLEN 2. VIDEREFØRE OG STYRKE AKTIVITETSTILTAK PÅ "RISIKODAGER" 3. ETABLERE JENTEGRUPPE	OPPVEKSTRÅDGIVER I SAMARBEID MED FAU OG SKOLEN SLT, MOTTAKSENTER KULTURKONTORET, UTEKONTAKTEN		
ØKE FORELDRE - OG VOKSEN-ENGASJEMENT	1. FORELDREMØTER MED FOKUS PÅ ANSVARLIGE VOKSNE	PPT		

RISIKOUTSATT UNGDOM				
MÅL	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSPLAN	ØKONOMI
ØKE AKTIVITETER RETTET MOT UTSATT UNGDOM	<p>1. AVHOLDE MØTE MED IDRETTSSSEKSJONEN OG BERGEN IDRETTSRÅD VEDR. ØKONOMI TIL GRUPPERETTEDE IDRETTSTILTAK</p> <p>2. OPPRETHOLDE OG EVT. UTVIDE GRUPPEAKTIVITET "IDRETT OG UTFORDRING"</p> <p>3. EVALUERING OG EVT. GJENOPPTAGELSE AV "KOMMUNIKASJON OG MESTRING"</p> <p>4. ØKE ANTALL ÅPNINGSKVELDER I UNGDOMSKLUBBEN</p>	<p>KULTURKONTOR OG BARNEVERNTJENESTE</p> <p>KULTURKONTOR OG BARNEVERNTJENESTE</p> <p>HELSESTASJON OG PPT</p> <p>KULTURKONTOR, ASYLMOTTAK OG FRIVILLIGHETSSENTRALEN</p>		
HÅNDBERE KRIMINALITET/ HÆRVERK OG FORSØPLING AV SENTRUM	<p>1. VIDEREFØRE ÅRLIG DUGNAD I REGI AV SKOLEN</p> <p>2. ETABLERE ET FAST SAMARBEIDSMØTE MELLOM VELFORENINGER, NÆRINGSLIV OG KOMMUNE MED FOKUS PÅ FORSKJØNNELSE AV SENTRUM</p> <p>3. SETTE NED EN ARBEIDSGRUPPE SOM SKAL VURDERE OPPRETTELSE AV "MILJØPATRULJE" - ET ARBEIDSTILTAK FOR ARBEIDSLEDIGE UNGDOMMER</p> <p>4. POLITIET STOPPER PÅ GJENNOMKJØRING</p> <p>5. POLITIET FORTSETTER DELTAKELSE I "AKTIVITETSTILTAK RISIKODAGER"</p>	<p>SKOLE</p> <p>KOMMUNEN OG FRIVILLIGHETSSENTRALEN</p> <p>SOSIALTJENESTEN I SAMARBEID MED AETAT OG FRIVILLIGHETSSENTRALEN</p> <p>POLITIET</p> <p>POLITIET</p>		
ØKE SAMARBEIDET PÅ TVERS RUNDT UNGDOM, RUS OG KRIMINALITET	1. INVITERE MOTTAKSSENTERET INN I SLT	SLT		
ØKE FORELDRE- OG VOKSEN- ENGASJEMENTET	<p>1. ETABLERE FAST SAMARBEID MELLOM KOMMUNE OG NATTERAVNENE</p> <p>2. VURDERE EN STERKERE KOBLING MELLOM FRIVILLIG NATTERAVNINNSATS OG FRIVILLIGHETSSENTRALEN</p> <p>3. FORSØK MED MÅNEDLIG VEILEDNING TIL NATTERAVNENE</p>	<p>SLT I SAMARBEID MED OPPVEKSTRÅDGIVER, FAU OG EVT. FRIVILLIGHETSSENTRALEN</p> <p>SLT, FAU OG FRIVILLIGHETSSENTRALEN</p> <p>UTEKONTAKTEN</p>		

BERGEN KOMMUNE

**UTEKONTAKTEN I BERGEN
/UTE ETTER NYE MULIGHETER/**

STRØMGATEN 10 / 5008 BERGEN / TEL 55 56 86 00 / FAKS 55 56 86 10 / UTEKONTAKTEN@BERGEN.KOMMUNE.NO